Bachelorthesis

Thuisgevoel bij jongeren na scheiding en de samenhang met ouder-kind relatiekwaliteit, contactfrequentie en stiefgezinkenmerken

Universiteit Utrecht

Cursus:	Bachelorthesis Pedagogische Wetenschappen 200600042
Datum:	28 juni 2021
Begeleider:	Inge van der Valk
Tweede beoordelaar:	Zoë Rejaän
Studenten en studentnummers:	Kim Rossen (1423789) Julia Boon (6265952)

Abstract

Background: Yearly, around 70.000 children and adolescents in the Netherlands experience a parental divorce. Research consistently shows that this can negatively impact their adjustment. Family belonging can help reduce those consequences and therefore have a positive effect on the wellbeing of youngsters with divorced parents. This study explores several factors that may be associated with a sense of belonging in adolescents after a divorce and whether there is a difference between mother and father. **Method:** Data were used from the 'Where do I belong?' study from University Utrecht. Participants were 188 adolescents from 11 to 19 years old with divorced parents. Regression analyses were used to examine if parent-child relationship quality, contact frequency, and/or stepfamily characteristics can predict sense of family belonging in adolescents after a divorce for father and mother separately. **Results:** The results indicate that parent-child relationship quality is the best predictor of family belonging in adolescents after a divorce. A higher parent-child relationship quality is related to a higher sense of belonging and vice-versa, for both mothers and fathers. Contact frequency is, for both fathers and mothers, also positively related to sense of belonging in adolescents. Stepfamily characteristics are negatively related to the sense of belonging in adolescents regarding father. This is especially true for the presence of half- or stepsiblings. **Conclusion:** Parent-child relationship quality seems to be strongly related to family belonging for both mother and father. When all the predictors are taken into account, mother-child contact frequency is considered to be highly related to belonging, whereas in relation to belonging with father, stepfamily characteristics play an important role. This study shows several factors related to family belonging. Furthermore it implies that there are differences between father and mother when it comes to predictors related to family belonging and this should be taken into account in follow-up research.

Keywords: family belonging, divorce, adolescents, children, parent-child relationship quality, contact frequency, stepfamily, stepparent, halfsiblings, stepsiblings.

Achtergrond

Jaarlijks krijgen naar schatting ongeveer 70.000 thuiswonende jongeren in Nederland te maken met het uit elkaar gaan van hun ouders (Van der Valk et al., 2020). Een scheiding van ouders kan negatieve gevolgen hebben voor het welbevinden van hun kinderen. Kinderen met gescheiden ouders laten onder meer gemiddeld genomen meer probleemgedrag zien, hebben meer moeite met relaties aangaan en behalen lagere schoolresultaten (Amato, 2014). Tevens hebben zij gemiddeld genomen een minder sterke band met hun ouders (Amato, 2010) en ervaren zij een lagere mate van thuisgevoel (King et al., 2018). Thuisgevoel, familiair thuisgevoel in het bijzonder, wordt gezien als sterke voorspeller voor het welbevinden van adolescenten (Jose et al., 2012) en lijkt de negatieve gevolgen van een scheiding deels op te kunnen vangen (Cavanagh, 2008; King & Boyd, 2016). De ouder-kind relatiekwaliteit lijkt een belangrijke factor voor de mate van thuisgevoel bij adolescenten na scheiding. Adolescenten met een hoge ouder-kind relatiekwaliteit rapporteren gemiddeld genomen een hoger thuisgevoel (King & Boyd, 2016). Tevens lijkt de contactfrequentie van adolescenten met ouders van belang na scheiding, waarbij co-ouderschap geassocieerd wordt met een betere aanpassing aan de scheiding (Baude et al., 2016). Een scheiding van ouders kan daarnaast gevolgen hebben voor de samenstelling van het gezin waarin kinderen opgroeien (Osborne & McLanahan, 2007). Zo is in de afgelopen twintig jaar het aantal minderjarige kinderen dat minstens één stiefouder, stiefbroer of -zus of halfbroer of -zus heeft met ongeveer 180.000 gestegen (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2020). Deze gezinssamenstelling kan gevolgen hebben voor het welbevinden en thuisgevoel van adolescenten. Zo rapporteren kinderen met stiefouders een lagere ouder-kind relatiekwaliteit (Cartwright, 2005) en kinderen met stiefbrusjes gemiddeld een lager thuisgevoel (Leake, 2007; King et al., 2015) dan kinderen uit intacte gezinnen. In dit onderzoek wordt het thuisgevoel van jongeren na scheiding en de samenhang met ouder-kind relatiekwaliteit, contactfrequentie en stiefgezinkenmerken onderzocht.

Thuisgevoel

Thuisgevoel wordt gezien als de fundamentele behoefte om ergens bij te horen, waaraan kan worden voldaan door het hebben van frequente, positieve en diepgaande interacties (Baumeister & Leary, 1995). Het gevoel ergens bij te horen wordt geassocieerd met een hoger welbevinden (King et al., 2015), minder probleemgedrag (King et al., 2018), minder emotionele problemen (McGraw et al., 2008) en een verhoogd zelfbeeld (Witherspoon et al., 2009) bij kinderen en adolescenten. De afwezigheid van dit gevoel kan leiden tot sociale isolatie, vervreemding en eenzaamheid (Mellor et al., 2008) of zelfs tot fysieke en geestelijke gezondheidsproblemen (Baumeister et al., 2007). Hoewel thuisgevoel voor kinderen van alle leeftijden van belang is (Quinn & Oldmeadow, 2012), lijkt thuisgevoel vooral bij adolescenten een grote

rol te spelen (Allen & Kern, 2017). Thuisgevoel kan een veilige basis vormen van waaruit adolescenten autonomie en onafhankelijkheid kunnen exploreren (King & Boyd, 2016) en hun identiteit kunnen vormen (Davis, 2012).

Onderzoek toont aan dat de associatie tussen thuisgevoel en een hoge mate van welbevinden in allerlei familieverbanden voorkomt (Jose et al., 2012). Kinderen in stief- of éénoudergezinnen rapporteren gemiddeld genomen echter een lager welbevinden dan kinderen uit intacte gezinnen (Cavanagh, 2008; King & Boyd, 2016; King et al., 2018). Gevolgen van een scheiding kunnen zorgen voor onzekerheid bij adolescenten en onder andere hierdoor een negatieve invloed hebben op hun thuisgevoel (Cavanagh, 2008) en welbevinden. Dit zou opgevangen kunnen worden door een goede ouder-kind relatiekwaliteit, wat een positieve invloed lijkt te hebben op thuisgevoel (Leake, 2007; King et al., 2015; King & Boyd, 2016).

Relatiekwaliteit met ouders

Een hoge kwaliteit van de ouder-kindrelatie wordt gekenmerkt door gevoelens van verbondenheid met elkaar, een veilige gehechtheid, positieve ouder-kind communicatie en relatietevredenheid (Stafford et al., 2016; Van Dijk et al., 2020). De ouder-kind relatiekwaliteit blijkt een betrouwbare voorspeller van de aanpassing van kinderen na scheiding (Harper & Fine, 2006; King & Sobolewski, 2006). Uit onderzoek blijkt dat bijna 40% van de jongeren na scheiding een gemiddeld lagere ouder-kind relatie heeft (Wallerstein et al., 2013; Thuen et al., 2021), wat met name geldt voor de vader-kind relatie (King, 2006; Amato, 2014). Kinderen brengen over het algemeen na scheiding meer tijd door met moeder dan met vader (Dunn, 2004) en hebben hierdoor gemiddeld minder en slechtere interacties met vader (Riggio, 2004). De affectie van vader naar het kind lijkt tevens negatief beïnvloed door de scheiding, terwijl voor moeder de affectie naar het kind relatief meer stabiel blijft (Riggio & Valenzuela, 2011).

Moeder-kind relaties worden over het algemeen ervaren als meer intiem dan vader-kind relaties (Videon, 2005). Hiernaast zijn moeders er gemiddeld beter in hun rol als partner en moeder te scheiden (Harold et al., 2012; Bretherton et al., 2013). Uit literatuur blijkt onder meer dat gescheiden vaders over het algemeen minder ondersteunend zijn dan niet-gescheiden vaders en er sprake is van minder controle en contact met hun kinderen (Bastaits et al., 2012). De rol van vaders lijkt echter van steeds groter belang op de emotionele, gedrags-, sociale en academische ontwikkeling van kinderen (King & Sobolewski, 2006; Gardner & Scott, 2015). Dit is mogelijk te verklaren doordat er in onderzoek van de afgelopen jaren meer gekeken wordt naar vader-kind relatie na ouderlijke scheiding (Amato & Gilbreth, 1999; Cassano et al., 2006; Harold & Sellers, 2018; Weijers et al., 2018). Tevens neemt de vaderbetrokkenheid en hiermee de contactfrequentie met vader sterk toe (Poortman & Van Gaalen 2017).

Contactfrequentie

Alhoewel de meeste jongeren bij moeder wonen na ouderlijke scheiding en hierdoor gemiddeld meer tijd spenderen met moeder (Dunn, 2004), hangt frequent en regelmatig contact met vader positief samen met vader-kindrelatie en minder aanpassingsproblemen bij kinderen (Dunn et al., 2004). Evenveel contact met vader en moeder wordt dan ook geassocieerd met betere aanpassing aan de scheiding (Baude et al., 2016) en een sterkere ouder-kind relatie (Vanassche et al., 2013). Echter kan het door kinderen ook als stressvol worden ervaren en afbreuk doen aan hun thuisgevoel, door het steeds heen en weer moeten reizen tussen twee huizen (Johnsen et al., 2018). Hiernaast is de vorming van een nieuw stiefgezin ook een stressfactor die scheiding met zich meebrengt (Bronte-Tinkew et al., 2010; Harold et al., 2012).

Stiefgezinnen

Veel jongeren ervaren een scala aan negatieve emoties als jaloezie, afkeer, pijn en verwarring over de nieuwe situatie gedurende de vorming van een stiefgezin (Stoll et al., 2006). Onderzoek toont aan dat het hertrouwen van ouders met een nieuwe partner na scheiding negatieve gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van de ouder-kind relatie (Cartwright, 2005). Dit zou nadelig kunnen zijn voor het thuisgevoel van deze adolescenten. Amato et al. (2016) geven echter aan dat stiefgezinnen ook bescherming kunnen bieden tegen problemen bij adolescenten. Hiervoor is het onder meer van belang dat nieuwe partners niet te snel geïntroduceerd worden in het leven van adolescenten met gescheiden ouders (Stoll et al., 2006; Amato, 2014) en de adolescent een goede relatie met zijn biologische ouders heeft (Amato et al., 2016). Onderzoek lijkt verder aan te tonen dat frequent contact tussen stiefouders en kinderen bijdraagt aan het thuisgevoel van adolescenten (King et al., 2014; King et al., 2018) en het zien van de stiefouder als familie (Schmeeckle et al., 2006). Ook lijkt of en hoe lang de stiefouder al inwonend is hierbij een belangrijke rol te spelen (Kalmijn et al., 2018).

Met de introductie van een nieuwe partner bij één van de ouders, kan er ook sprake zijn van de komst van stief- of halfbrusjes. Uit een review van 46 studies naar de effecten van het hebben van stief- of halfbrusjes op adolescenten in stiefgezinnen van Sanner et al. (2018) komt naar voren dat er een klein, maar negatief effect bestaat op onder andere het thuisgevoel en de ouderbetrokkenheid. Gatins et al. (2014) noemen echter dat adolescenten met stief- of halfbrusjes een grotere betrokkenheid voelen van beide biologische ouders en een betere aanpassing aan de scheiding rapporteren.

Dit onderzoek

We kunnen uit voorgaande concluderen dat een scheiding een scala aan negatieve gevolgen kan hebben voor het welbevinden van adolescenten (Amato, 2010, 2014; King et al., 2018) en dat thuisgevoel een deel van deze gevolgen kan opvangen (Cavanagh, 2008; King & Boyd, 2016). Het is dus van groot belang dat er meer onderzoek verricht

wordt naar het thuisgevoel van adolescenten na een scheiding van ouders. Gezien de positieve samenhang tussen de ouder-kind relatiekwaliteit en het thuisgevoel van jongeren (King & Boyd, 2016) en de gemiddeld slechtere relatiekwaliteit met ouders na scheiding (Thuen et al., 2021), is het relevant om ook de relatiekwaliteit mee te nemen in onderzoek naar thuisgevoel. Verwacht wordt dat er een positieve samenhang is tussen ouder-kind relatie en het thuisgevoel van de jongeren (Leake et al., 2007; King & Boyd, 2016; Pylyser et al., 2020). Tevens wordt de variabele contactfrequentie meegenomen, omdat de mate van contact van invloed lijkt op het thuisgevoel bij vader of moeder. Verwacht wordt dat de de mate van contact met moeder hoger zal zijn dan met vader (Dunn, 2004). Omdat er een stijging van het aantal stiefgezinnen heeft plaatsgevonden (CBS, 2020) en deze gezinssamenstelling gevolgen kan hebben voor het welbevinden en thuisgevoel van jongeren (Cartwright, 2005; Leake, 2007; King et al., 2015), is het relevant om ook dit in onderzoek te betrekken. De aanwezigheid van een stiefgezin kan zowel een positieve (Gatins et al., 2014; Amato et al., 2016) als een negatieve invloed (Stoll et al., 2006; King et al., 2015; Sanner et al., 2018) hebben op het thuisgevoel van de jongere.

In de literatuur komt naar voren dat er verschillen tussen vader en moeders zijn in de samenhang tussen ouder-kind relatie, contactfrequentie, stiefgezinkenmerken en thuisgevoel (King, 2006; Amato, 2014). Daarnaast is er minder onderzoek gedaan naar stiefmoeder- dan stiefvadergezinnen (Leake, 2007). Om dergelijke verschillen tussen ouders in kaart te brengen, zullen er aparte analyses uitgevoerd worden voor vader en moeder.

Methode

Participanten

De data voor dit thesisonderzoek zijn afkomstig uit het multidisciplinaire en longitudinale onderzoek 'Waar hoor ik thuis?' van de Universiteit Utrecht. Hiervan is op dit moment de data van het eerste meetmoment beschikbaar. Er hebben aan het onderzoek 188 jongeren meegewerkt. Van hen was 38,8% jongen en 61,2% meisje. De leeftijd van de jongeren lag tussen de 11 en 19 (M = 14,34, SD = 1,88). Van deze groep is bekend dat 21,8% van de jongeren het opleidingsniveau VMBO had, 31,9% VMBO/HAVO, HAVO of HAVO/VWO, 33,0% VWO, 5,3% MBO of ROC, 1,1% HBO, 0,5% Universiteit, 1,1% een baan had en 5,3% aangaf iets anders te doen. Bij 71,3% van de jongeren uit de steekproef waren ouders voor de scheiding getrouwd, bij 26,1% waren ouders samenwonend voor de scheiding en bij 2,7% lag de situatie anders. De jongeren waren gemiddeld 7,49 jaar (SD = 4,06) toen hun ouders gingen scheiden. Van deze jongeren gaf 62,8% aan dat zij afwisselend bij vader en moeder wonen. 29,8% van de jongeren gaf aan alleen bij moeder te wonen, waarvan 6,4% geen contact heeft met vader. 3,2% van de jongeren gaf aan alleen bij vader te wonen, maar wel

soms/regelmatig contact met moeder te hebben. 4,3% van de jongeren gaf aan dat hun woonsituatie anders lag.

Procedure

Het onderzoek 'Waar hoor ik thuis?' is goedgekeurd door de facultaire ethische commissie (FETC). Voorafgaand aan het onderzoek is toestemming gevraagd aan de participanten, middels een *informed consent* procedure. Allen hebben vrijwillig, anoniem en individueel deelgenomen aan het onderzoek. Tevens namen zij onafhankelijk van elkaar deel, zonder elkaar te beïnvloeden. Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een gemakssteekproef. Respondenten zijn geworven via de Universiteit Utrecht, advertenties op sociale media, met behulp van maatschappelijke partners en scholen en middels de sneeuwbalsteekproef-methode. De deelnemers zijn jongeren tussen de 11 en 19 jaar en hun ouders. Echter, voor het huidige onderzoek worden de data van de ouders niet gebruikt. De respondenten is gevraagd om op drie verschillende meetmomenten, verspreid over ruim twee jaar, online vragenlijsten in te vullen. De invultijd van deze vragenlijsten bedroeg driemaal maximaal een uur. Aan de hand van deze online vragenlijsten zijn kwantitatieve data verzameld. Tevens is er middels observaties en interviews kwalitatieve data uit het onderzoek gekomen. Deze uitkomsten worden voor het huidige thesisonderzoek niet gebruikt.

Instrumenten

Thuisgevoel. De afhankelijke variabele thuisgevoel van jongeren wordt in dit onderzoek gemeten in relatie tot zowel het huis van vader als moeder. Er wordt gebruik gemaakt van de Nederlandse vertaling van het meetinstrument 'Family Belonging' uit een onderzoek van King & Boyd (2016). Dit meetinstrument bestaat uit 4 items over thuisgevoel bij zowel vader als moeder. Een voorbeelditem hiervan is: *"In hoeverre hebben jij en (het gezin van) je vader plezier met elkaar?"*. De jongere geeft per ouder aan op ieder item in hoeverre dit voor hem van toepassing is. Er wordt gebruik gemaakt van 5 antwoordcategorieën lopend van zeer weinig (= 1) tot zeer veel (= 5). Item 2 zal voor analyses worden omgepoold. De betrouwbaarheid van deze vragenlijst is goed, met Cronbach's α = .87 voor thuisgevoel bij vader en α = .77 bij moeder. Deze vragenlijst lijkt thuisgevoel valide te kunnen meten. Er zal gebruik gemaakt worden van een gemiddelde score van de items om de schaalscores te berekenen. Hoe hoger deze score, hoe hoger het thuisgevoel van de jongere bij de desbetreffende ouder.

Ouder-kind relatiekwaliteit. De onafhankelijke variabele ouder-kind relatiekwaliteit wordt gemeten aan de hand van de onderdelen 'Monitoring' en 'Warmte' voor zowel vader als moeder van de vragenlijst 'Coparenting Behavior Questionnaire' (Schum & Stolberg, 2007). De samenhang tussen deze schalen is sterk te noemen, met r = .56 voor de schalen warmte en monitoring moeder (p < .001) en r = .60 voor de schalen warmte en monitoring vader (p < .001). De jongere wordt geacht aan te geven

in hoeverre de stelling van toepassing is op zijn vader of moeder. Een voorbeelditem is: *"Wanneer ik thuis wegga, weet mijn moeder waar ik ben en met wie ik ben"*. De antwoordcategorieën variëren van nooit/bijna nooit (= 1) tot bijna altijd/heel vaak (= 5). De betrouwbaarheden zijn goed, met Cronbach's α = .87 voor de warmte moeder, α = .92 voor warmte vader, α = .81 voor monitoring moeder en α = .88 voor monitoring vader. Deze vragenlijst kan als valide worden beschouwd. Er zal gebruik worden gemaakt van de gemiddelde totaalscore van de items van beide onderdelen als indicator voor de schalen vader-kind relatiekwaliteit en moeder-kind relatiekwaliteit. Een hoge score betekent een hoge ouder-kind relatiekwaliteit.

Contactfrequentie. De onafhankelijke variabele contactfrequentie heeft betrekking op de hoeveelheid contact tussen ouder en kind na scheiding. Dit wordt gemeten aan de hand van het 'Dag/nacht schema' uit een onderzoek van Sodermans et al. (2012). Dit item wordt zeer nauwkeurig gemeten en is hierdoor valide te noemen. Het kind wordt geacht gedurende een gewone schoolweek aan te geven wanneer hij bij moeder/vader is, zowel overdag als 's nachts. Er wordt gebruik gemaakt van de een gemiddelde score per week voor het contact met vader. Deze scores lopen van 0 (nooit bij vader, altijd bij moeder) tot 7 (altijd bij vader, nooit bij moeder). Voor analyses met betrekking tot moeder, zijn de gemiddelde scores per week omgezet naar nooit bij moeder, altijd bij vader (0) tot altijd bij moeder, nooit bij vader (7).

Stiefgezinkenmerken. Deze onafhankelijke variabele heeft betrekking op kenmerken van de gezinssituatie na scheiding. Ten eerste is gevraagd er een nieuwe partner aanwezig is bij moeder. Ook is gevraagd of de jongere halfbrusjes of stiefbrusjes heeft bij moeder. Hiervoor zijn 3 items gebruikt uit de vragenlijst 'bewoners bij moeder'. Identieke items worden gebruikt om het stiefgezin bij vader in kaart te brengen. Op deze vragenlijst kan de jongere per persoon aangeven *(Nieuwe partner van je vader*, *1 of meer halfbroers of -zussen* en *1 of meer stiefbroers of -zussen*) hoe vaak deze persoon aanwezig is. Er wordt gebruik gemaakt van 5 antwoordcategorieën; niet van toepassing (= 1), nooit (= 2), soms (= 3), meestal (= 4) en altijd (= 5). Op basis van deze items kan de gezinssituatie na scheiding bij beide ouders in kaart gebracht worden. Op basis van deze gegevens worden zes dummy-variabelen aangemaakt voor elke ouder afzonderlijk: (1) ouder wel/geen nieuwe partner, (2) nieuwe partner wel/niet inwonend, (3) wel/geen halfbrusjes, (4) halfbrusjes wel/niet inwonend, (5) wel/geen stiefbrusjes en (6) stiefbrusjes wel/niet inwonend. In dit onderzoek worden een nieuwe partner, half- en stiefbrusjes als inwonend gezien als de jongere aangeeft dat zij 'meestal' of 'altijd' aanwezig zijn in het huis van de betreffende ouder.

Analyseplan

In dit onderzoek staat de samenhang tussen thuisgevoel, ouder-kind relatiekwaliteit, de contactfrequentie tussen kind en ouder en de aanwezigheid van een

nieuwe partner bij ouders (inclusief eventuele half- en/of stiefbrusjes) centraal. Thuisgevoel is hierin de afhankelijke variabele, gemeten op interval niveau. De onafhankelijke variabelen zijn ouder-kind relatiekwaliteit (interval meetniveau), contactfrequentie (interval meetniveau) en stiefgezinkenmerken (nominaal meetniveau). Allereerst zullen de gemiddelde scores over de volledige steekproef berekend worden op de variabelen thuisgevoel, ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie. Voor de variabele stiefgezinkenmerken zullen per subgroep (bv. wel/geen nieuwe partner) de frequenties worden berekend. De analyses zullen voor vader en moeder apart worden uitgevoerd. Van de deelnemende jongeren aan dit onderzoek (N = 188) missen de data van 10 jongeren over hun thuisgevoel bij moeder, de moeder-kind relatiekwaliteit, de contactfrequentie met moeder en stiefgezinkenmerken bij moeder. Dezelfde data missen bij 22 jongeren over de variabelen met betrekking tot vader. Deze jongeren zullen door middel van pairwise deletion wel meegenomen worden in de analyses.

Er zal voor de primaire analyses gebruik gemaakt worden van Pearson Correlatietesten om de samenhang tussen thuisgevoel en de ouder-kind relatiekwaliteit, thuisgevoel en contactfrequentie, thuisgevoel en stiefgezinkenmerken, ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie en ouder-kind relatiekwaliteit en stiefgezinkenmerken vast te stellen. De data zullen hiervoor gecontroleerd worden op lineariteit en uitschieters in SPSS.

Vervolgens zullen er enkelvoudige regressieanalyses worden uitgevoerd om de samenhang tussen thuisgevoel en ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie te onderzoeken. De assumpties lineariteit, uitschieters, homoscedasticiteit en normaliteit zullen in SPSS voorafgaand aan de analyses worden getoetst. Om de invloed van de variabele stiefgezinkenmerken op thuisgevoel in kaart te brengen, zal een multipele regressieanalyse met zes predictoren worden uitgevoerd. Voor deze analyse zal de data gecontroleerd worden op lineariteit, uitschieters, homoscedasticiteit, normaliteit en multicollineariteit.

De hoofdvraag zal beantwoord worden middels een meervoudige regressieanalyse. Eerst zal de data onderzocht worden op uitschieters, multicollineariteit, normaliteit en homoscedasticiteit in SPSS. De afhankelijke variabele thuisgevoel zal voorspeld worden aan de hand van de predictoren ouder-kind relatiekwaliteit, contactfrequentie en stiefgezinkenmerken. De onafhankelijke variabele stiefgezinkenmerken zal in de regressieanalyse opgenomen worden als zes aparte dichotome variabelen. Tot slot zullen we een Stepwise Regression uitvoeren, waarin de belangrijkste predictoren per ouder naar voren komen.

Resultaten

Assumpties

In SPSS zijn de data gecontroleerd op lineariteit, uitschieters, homoscedasticiteit,

normaliteit en multicollineariteit. Bij de analyses met betrekking tot moeder is aan alle assumpties voldaan. Voor de analyses met vader zijn twee opvallende uitschieters gevonden in de boxplots en een kleine overschrijding van de Mahalanobis waargenomen in de regressieanalyse tussen thuisgevoel en vader-kind relatiekwaliteit. Er zijn aparte analyses uitgevoerd om de invloed van deze cases te kunnen beoordelen. Verder zijn er links-scheve normaalverdelingen gevonden bij de regressieanalyses met betrekking tot thuisgevoel. Dit was naar verwachting, omdat deze verdeling aantoont dat meer jongeren een hoge score op thuisgevoel hebben bij vader dan een lage score. Op basis van robuustheid ($N \geq 30$) kan de assumptie van normaliteit toch als niet problematisch beschouwd worden. Tot slot is er heteroscedasticiteit gevonden bij de regressieanalyses. Gemiddeld gezien waren de residuen kleiner en de voorspellingen nauwkeuriger als er een hoge score was op thuisgevoel, dan wanneer er een lage score werd behaald. De resultaten dienen dus met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Aan de assumpties lineariteit en multicollineariteit is voor alle regressieanalyses voldaan.

Onderzoeksgroep

De jongeren in dit onderzoek hadden gemiddeld genomen een significant (p <.001) hoger thuisgevoel bij moeder (M = 4,27, SD = 0,63), dan bij vader (M = 3,86, SD = 0,90). Dit verschil (p <.001) gold ook voor de ouder-kind relatiekwaliteit met moeder (M = 4,33, SD = 0,54) en vader (M = 3,84, SD = 0,82). Dit betekent dat de jongeren gemiddeld een hoger thuisgevoel en een sterkere ouder-kind relatie hadden bij moeder dan bij vader. Tevens waren ze per week gemiddeld meer dagen bij moeder (M = 4,66), dan bij vader (M = 2,34). Bij vader kregen de jongeren vaker te maken met nieuwe partners dan bij moeder (Tabel 1). In het geval van een nieuwe partner bij moeder 35 jongeren (= 35,7%) was er bij ook sprake van halfbrusjes en bij 52 jongeren (= 53,1%) van stiefbrusjes. In het geval van moeder waren dit respectievelijk 37 jongeren (= 30,8%) met halfbrusjes en 65 jongeren (= 54,2%) met stiefbrusjes. Een nieuwe partner bij vader woonde in 63,3% van de gevallen in, waar bij moeder 55,1% van de nieuwe partners inwonend was.

Correlatieanalyses

Tabel 2 geeft een overzicht van de correlaties tussen thuisgevoel van jongeren bij hun moeder en vader, ouder-kind relatiekwaliteit, contactfrequentie en stiefgezinkenmerken. Thuisgevoel bij vader en moeder bleek significant met elkaar samen te hangen (r = 0.161, p = .038).

Uit deze analyse bleken ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie positief samen te hangen met thuisgevoel bij zowel moeder als vader. Dit betekent dat hoe hoger de relatiekwaliteit of contactfrequentie was, hoe hoger het thuisgevoel was bij de ouder en ook omgekeerd. Daarnaast bestond er een positieve correlatie bij vader tussen

Tabel 1

Frequenties Stiefgezinkenmerken Moeder/Vader

Stiefgezinkenmerken	*Moeder*		*Vader*	
	n	*%*	*n*	*%*
Nieuwe partner	98	52,1%	120	63,8%
Nieuwe partner inwonend	54	28,7%	76	40,4%
Halfbrusjes	39	20,7%	41	21,8%
Halfbrusjes inwonend	19	10,1%	24	12,8%
Stiefbrusjes	52	27,7%	65	34,6%
Stiefbrusjes inwonend	5	2,7%	23	12,2%

Tabel 2[1]

Pearson Correlatiecoëfficiënten tussen Variabelen bij Moeder en Vader

Variabelen	*1*	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*
1. Thuisgevoel	-	.72**	.31**	-.28**	-.32**	-.31**	-.25**	-.13	-.10
2. Ouder-kind relatie	.63**	-	.48**	-.13	-.18*	-.21**	-.10	.02	-.03
3. Contactfrequentie	.26**	.09	-	.05	-.10	-.22**	-.06	.06	.01
4. Nieuwe partner	.07	.02	-.02	-	.57**	.23**	.26**	.50**	.25**
5. Nieuwe partner inw.	.13	.08	-.02	.60**	-	.29**	.41**	.20**	.44**
6. Halfbrusjes	.00	.01	.22**	.37**	.27**	-	.72**	-.00	.05
7. Halfbrusjes inw.	.05	-.02	.13	.33**	.41**	.65**	-	-.26**	.02
8. Stiefbrusjes	.08	.11	-.09	.58**	.38**	.20**	.02	-	.50**
9. Stiefbrusjes inw.	.05	.07	-.13	.16*	.18*	-.01	.05	.27**	-

Noot. inw. = inwonend, * $p < .05$ (tweezijdig). ** $p < .01$ (tweezijdig).
De correlatiecoëfficiënten in de onderste diagonaal hebben betrekking op de variabelen bij moeder en de correlatiecoëfficiënten in de bovenste diagonaal op de variabelen bij vader.

relatiekwaliteit en contactfrequentie, die erop wijst dat meer contact samenging met een betere relatie met vader en omgekeerd. De samenhang tussen moeder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie met moeder was niet significant gerelateerd aan elkaar. Er bleken overwegend negatieve correlaties bij vader te bestaan tussen stiefgezinkenmerken en thuisgevoel, vader-kind relatie en contactfrequentie. Jongeren met een stiefouder en halfbrusjes bij vader hebben gemiddeld een lager thuisgevoel dan jongeren zonder een stiefgezin bij vader. Dit kwam ook naar voren in aparte variantieanalyses voor ieder stiefgezinkenmerk, waarin de verschillen in thuisgevoel tussen deze groepen significant was. Het hebben van een inwonende nieuwe partner van vader en halfbrusjes hingen tevens samen met een lagere vader-kind relatiekwaliteit. Tot slot hadden jongeren met halfbrusjes gemiddeld minder contact met vader, dan jongeren zonder halfbrusjes. Voor moeder gold dat er geen samenhang was tussen stiefgezinkenmerken en thuisgevoel, en stiefgezinkenmerken en moeder-kind relatiekwaliteit. Er is echter een positieve samenhang gevonden tussen de aanwezigheid

[1] Na de verwijdering van uitschieters vielen de correlaties tussen variabelen met betrekking tot vader anders (hoger/lager) uit. Dit had geen gevolgen voor de significantie, behalve bij de correlatie tussen aanwezigheid van nieuwe partner en vader-kind relatiekwaliteit ($r = -.16$, $p = .040$).

van halfbrusjes en contactfrequentie. Dit betekent dat jongeren met halfbrusjes bij moeder meer contact hadden met moeder.

Tabel 3[2]

Regressieanalyses van Variabelen met Thuisgevoel als Afhankelijke Variabele

Variabelen	*Moeder*					*Vader*				
	R^2	*B*	*SE B*	*β*	*p*	R^2	*B*	*SE B*	*β*	*p*
Model 1	.390				<.001	.522				<.001
Ouder-kind relatie		.72	.07	.63	<.001		.80	.06	.72	<.001
Model 2	.068				.001	.095				<.001
Contactfrequentie		.10	.03	.26	.001		.17	.04	.31	<.001
Model 3	.020				.737	.169				<.001
Nieuwe partner		-.03	.14	-.02	.827		-.19	.21	-.10	.376
Nieuwe partner inw.		.16	.14	.11	.262		-.40	.19	-.22	.038
Halfbrusjes		-.10	.16	-.07	.538		-.54	.22	-.26	.017
Halfbrusjes inw.		.10	.23	.05	.650		.11	.31	.04	.738
Stiefbrusjes		.08	.14	.06	.556		-.11	.20	-.06	.582
Stiefbrusjes inw.		.05	.30	.01	.866		.17	.25	.06	.504
Model 4	.452				<.001	.599				
Ouder-kind relatie		.70	.07	.60	<.001		.78	.07	.71	<.001
Contactfrequentie		.09	.02	.23	<.001		-.03	.03	-.05	.448
Nieuwe partner		.05	.11	.04	.666		-.03	.15	-.02	.825
Nieuwe partner inw.		.06	.11	.05	.563		-.18	.14	-.10	.193
Halfbrusjes		-.24	.13	-.15	.078		-.08	.17	-.04	.634
Halfbrusjes inw.		.23	.19	.11	.251		-.38	.22	-.15	.091
Stiefbrusjes		.00	.11	.00	.963		-.32	.14	-.18	.022
Stiefbrusjes inw.		.06	.23	.02	.788		.15	.17	.06	.378
Model 5 (Moeder)	.456				<.001					
Moeder-kind relatie		.73	.07	.63	<.001					
Contactfrequentie		.08	.02	.21	<.001					
Model 5 (Vader)						.590				<.001
Vader-kind relatie							.78	.06	.71	<.001
Halfbrusjes							-.57	.13	-.22	<.001
Stiefbrusjes							-.36	.10	-.19	<.001

Noot. inw. = inwonend

Regressieanalyses

Tabel 3 toont dat de ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie los van elkaar een significant deel van de variantie in thuisgevoel bij ouders verklaarden. Voor ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie gold; hoe hoger de waarden op deze variabelen, hoe hoger het thuisgevoel van de jongeren bij de ouder en omgekeerd. Waar stiefgezinkenmerken bij moeder niet relevant waren, was de negatieve samenhang van de inwoonintensiteit van de nieuwe partner en de aanwezigheid van halfbrusjes met thuisgevoel bij vader wel significant. Dit wijst erop dat jongeren waarbij de nieuwe partner van vader bij hem inwoonde en jongeren die halfbrusjes hadden bij vader

[2] Na verwijdering van uitschieters bij analyses met betrekking tot vader vielen de niveaus van verklaarde variantie gemiddeld lager uit, met als uitzondering de regressieanalyse van stiefgezinkenmerken op thuisgevoel. Deze verklaarde een hoger percentage variantie (R^2 = .198). Deze gevolgen hadden geen invloed op de significantieniveaus.

gemiddeld genomen een lager thuisgevoel hadden dan jongeren waarbij dit niet het geval was. Uit een variantieanalyse bleek dat alleen jongeren waarbij nieuwe partner 'altijd' inwonend was bij vader een significant lager thuisgevoel hadden dan jongeren waarbij vader geen nieuwe partner had (p <.001). Als de nieuwe partner 'meestal', 'soms' of 'nooit' bij vader woonde, werden er geen significante verschillen gevonden met het thuisgevoel van jongeren waarbij vader geen nieuwe partner heeft.

Multipele regressieanalyses

Uit de multipele regressieanalyse met alle variabelen (Model 4) kwam naar voren dat ouder-kindrelatiekwaliteit de sterkste voorspeller was voor thuisgevoel bij zowel moeder als vader. De variabele verklaart bij vader echter een hoger percentage variantie in scores op thuisgevoel dan bij moeder. De variabele contactfrequentie bleek hiernaast significant en positief gerelateerd aan thuisgevoel bij moeder; meer contact hangt samen met een hoger thuisgevoel. Voor vader bleek naast ouder-kind relatiekwaliteit de aanwezigheid van stiefbrusjes een significante voorspeller. Dit was opvallend, omdat deze variabele in alle voorgaande analyses niet significant was. Uit stepwise regressieanalyses (Model 5) kwam naar voren dat voor moeder de ouder-kind relatiekwaliteit en contactfrequentie de sterkste predictoren van thuisgevoel waren. Bij vader bleken ouder-kind relatiekwaliteit, en de aanwezigheid van half- en stiefbrusjes de sterkste predictoren te zijn. Met deze variabelen was thuisgevoel van jongeren bij moeder en vader dus het beste te voorspellen.

Conclusie

Thuisgevoel wordt geassocieerd met een hoger welbevinden (King et al., 2015) en lijkt vooral van belang te zijn bij adolescenten (Allen & Kern, 2017). Het vormt een veilige basis voor adolescenten om hun autonomie en onafhankelijkheid te kunnen exploreren (King & Boyd, 2016) en hun identiteit te vormen (Davis, 2012). Wanneer er sprake is van een scheiding van ouders, lijkt thuisgevoel een deel van de negatieve gevolgen hiervan te kunnen opvangen (Cavanagh, 2008; King & Boyd, 2016). In het huidig onderzoek is de samenhang tussen thuisgevoel van jongeren na scheiding, ouder-kind relatiekwaliteit, contactfrequentie en stiefgezinkenmerken onderzocht. Hierin zijn vader en moeder apart van elkaar geanalyseerd om eventuele verschillen in kaart te brengen. Uit de resultaten komt naar voren dat thuisgevoel bij vader beter te voorspellen is dan thuisgevoel bij moeder aan de hand van de gebruikte variabelen in dit onderzoek.

Thuisgevoel en relatiekwaliteit

Voor beide ouders is er sprake van een sterke, positieve samenhang tussen ouder-kind relatiekwaliteit en thuisgevoel. Adolescenten die een betere ouder-kind relatiekwaliteit rapporteren, rapporteren ook een hoger thuisgevoel. Dit komt overeen met resultaten uit eerder onderzoek (King & Boyd, 2016; King et al., 2018). Echter is

deze correlatie in het huidige onderzoek sterker voor vader dan voor moeder, wat tegenstrijdig is met de conclusie uit het onderzoek van King & Boyd (2016). Met name voor een goed thuisgevoel bij vader na scheiding is het van belang dat de relatie tussen vader en de adolescent van goede kwaliteit is. Van de predictoren die in dit onderzoek zijn meegenomen, blijkt ouder-kind relatiekwaliteit de belangrijkste voorspeller van thuisgevoel bij beide ouders. De jongeren uit deze steekproef rapporteren gemiddeld een sterkere ouder-kind relatiekwaliteit met moeder dan met vader. Dit zou kunnen komen doordat moeder-kind relaties over het algemeen als meer intiem ervaren worden dan vader-kind relaties (Videon, 2005) en moeders meer waarde hechten aan een hechte relatie met hun kinderen (Diaz-Loving, 2006). Ook kan dit verklaart worden door een gemiddeld stabielere ouder-kind relatie met moeder na scheiding (Riggio & Valenzuela, 2011). Een alternatieve verklaring is dat jongeren vaker bij moeder wonen na scheiding (Dunn, 2004) en hierdoor een betere band hebben met moeder. Dit kan een gevolg zijn van de traditionele rolverdeling tussen vader en moeder, waarbij moeder voor de kinderen zorgt (Kruk, 1992).

Thuisgevoel en contactfrequentie

Contactfrequentie blijkt positief te correleren met thuisgevoel bij vader en moeder. Dit houdt in dat frequenter contact met ouders samengaat met een hoger thuisgevoel. Vanassche et al. (2013) en Sodermans et al. (2012) vonden dat kinderen gemiddeld een betere relatie hadden met een ouder, als zij samenwonen met deze ouder en dus frequent contact hadden. Het is mogelijk dat de gevonden samenhang tussen contactfrequentie en thuisgevoel bij vader en moeder gemedieerd wordt door de ouder-kind relatiekwaliteit of omgekeerd, maar hier zal nog verder onderzoek naar moeten worden gedaan. Contactfrequentie correleert voor vader ook positief aan de ouder-kind relatiekwaliteit. Kinderen spenderen na scheiding van ouders in het weekend meer tijd met vader dan doordeweeks (Smyth, 2005). De positieve correlatie zou te verklaren kunnen zijn doordat weekenden over het algemeen meer ontspannen zijn dan doordeweekse dagen (Smyth, 2005).

Thuisgevoel en stiefgezinkenmerken

Er is geen samenhang tussen de aanwezigheid van stiefgezinkenmerken en het thuisgevoel bij moeder. Deze relatie is wel te vinden bij vader. Dit is in strijd met de bevindingen van Leake (2007), die stelde dat er geen significant verschil in thuisgevoel was tussen jongeren in stiefvader- en stiefmoedergezinnen. Jongeren met een stiefgezin bij vader hebben gemiddeld een lager thuisgevoel, dan jongeren zonder stiefgezin bij vader. Als de partner inwonend is bij vader, heeft dit een negatieve samenhang met thuisgevoel. Dit komt niet overeen met de conclusies van King et al. (2014) en King et al. (2018) dat frequent contact tussen stiefouders en kinderen juist bijdraagt aan hun thuisgevoel. Dit kan samenhangen met de tevredenheid van adolescenten over hun

relatie met de stiefouder, waar geldt dat een hogere tevredenheid samenhangt met een hoger thuisgevoel (Leake, 2007; King et al., 2015; Pylyser et al., 2020) en een betere relatiekwaliteit met ouders (Cartwright, 2005).

Voor vader geldt daarnaast dat de aanwezigheid van half- en/of stiefbrusjes negatief samenhangt met thuisgevoel. Deze bevindingen stroken met resultaten uit eerder onderzoek, waaruit blijkt dat jongeren met half- of stiefbrusjes gemiddeld een lager thuisgevoel hebben (Leake, 2007; King et al., 2015; Sanner et al., 2018). De resultaten zijn echter tegenstrijdig met de bevindingen van De Potter (2018) en Johnson et al. (2018). Zij noemen dat de komst van halfbrusjes het nieuwe gezin hechter kan maken (De Potter, 2018) en dat kinderen het hebben van stiefbrusjes als iets positiefs ervaren (Johnson et al., 2018). De resultaten moeten echter met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, omdat er in deze situaties vaak ook sprake is van een nieuwe partner en deze dus mede verantwoordelijk kan zijn voor deze samenhang. Vervolgonderzoek kan gericht worden op het uitdiepen van de verschillen tussen vader en moeder in de samenhang tussen thuisgevoel en stiefgezinkenmerken.

Discussie

Het huidige onderzoek beschikt over positieve aspecten. Een sterke kant uit dit onderzoek is dat er is gekeken naar een groot aantal verschillende variabelen die een bijdrage kunnen leveren aan het thuisgevoel van de jongeren. Tevens is een kracht van dit onderzoek dat er gebruik is gemaakt van een grote steekproef, waarin ook het perspectief van de jongeren is meegenomen. Hiermee wordt de generaliseerbaarheid van de resultaten vergroot. Bovendien is het onderzoek vernieuwend van karakter. Empirisch onderzoek naar stiefgezinnen is in Nederland relatief 'nieuw'. Op deze manier levert dit onderzoek een exploratieve bijdrage aan dit onderwerp.

Dit onderzoek kent ook verscheidene limitaties. Ten eerste zijn er geen uitspraken mogelijk over causale verbanden. De gebruikte data betreffen een momentopname, waardoor er alleen gesproken kan worden over samenhang.

Daarnaast is er gebruikt gemaakt van een gemakssteekproef, wat voor een over- of juist onderrepresentatie van bepaalde groepen kan zorgen. Dit kan de resultaten een minder sterke generaliseerbaarheid opleveren. De steekproef bestond bijvoorbeeld uit veel bij moeder wonende kinderen. Dit was naar verwachting, omdat de meeste kinderen bij moeder gaan wonen na scheiding (Dunn, 2004). Verder zijn bepaalde subgroepen gebruikt in de analyses relatief klein.

Tot slot moet er stilgestaan worden bij de meegenomen variabelen. In de analyses zijn inconsistenties gevonden in de antwoorden van jongeren. Deze inconsistenties zijn te verwachten bij zelfrapportagelijsten ingevuld door adolescenten, maar kunnen de bevindingen wel beïnvloeden. Daarnaast is het van belang om aan te

stippen dat de gebruikte variabelen in dit onderzoek niet allemaal exact gemeten zijn en dus minder nauwkeurig te interpreteren zijn.

Aanbevelingen verder onderzoek en implicaties voor de praktijk

Voor vervolgonderzoek is het van belang dat er naar stiefmoedergezinnen wordt gekeken. Onderzoek tot op heden is voornamelijk gericht op stiefvadergezinnen (Leake, 2007), vervolgonderzoek zou kunnen nagaan of er verschillen zijn tussen stiefmoeder- en stiefvadergezinnen. Zo blijkt uit onderzoek van Kalmijn et al. (2018) dat stiefvaders door kinderen vaker gezien worden als 'echte ouder' dan stiefmoeders. Hiernaast blijkt uit huidig onderzoek het verschil in thuisgevoel alleen significant te zijn tussen de groep waar de nieuwe partner van vader altijd inwonend is en de groep waarbij vader geen nieuwe partner heeft. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat de resultaten met voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd en de inwoonintensiteit van het stiefgezin nader onderzocht moet worden. Vervolgonderzoek zou ook gericht kunnen worden op mogelijke mediatoren en/of moderatoren met betrekking tot thuisgevoel van adolescenten na scheiding. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de duur sinds scheiding of de duur sinds de nieuwe partnerrelatie.

De resultaten van dit onderzoek laten enkele belangrijke factoren zien in relatie tot thuisgevoel bij jongeren na scheiding van ouders. Om hier conclusies uit te kunnen trekken voor de praktijk is longitudinaal onderzoek noodzakelijk. Thuisgevoel lijkt de negatieve gevolgen van scheiding deels te kunnen opvangen (Cavanagh, 2008; King & Boyd, 2016). Het kan relevant zijn voor professionals die met gescheiden ouders of samengestelde gezinnen werken om tijdens een hulpverleningstraject stil te staan bij het thuisgevoel van de kinderen. Ouder-kind relatiekwaliteit lijkt hierbij het belangrijkste te zijn en verdient dus extra aandacht tijdens de hulpverlening. Ook zal er stilgestaan moeten worden bij de omgangsregeling, waarbij meer contact met een ouder gerelateerd wordt aan een hoger thuisgevoel bij de betreffende ouder. Tot slot moet er oog zijn voor de aanwezigheid van een stiefgezin bij vader. Jongeren met een stiefgezin bij vader rapporteren gemiddeld genomen een lager thuisgevoel. Uit eerder onderzoek is gebleken dat een goede relatie tussen stiefouder en adolescent kan leiden tot een hoger thuisgevoel (Leake, 2007; King et al., 2015; Pylyser et al., 2020).

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat thuisgevoel met verscheidene factoren samenhangt. Ondanks duidelijke verschillen in deze samenhang tussen vader en moeder, blijkt ouder-kind relatiekwaliteit van groot belang voor thuisgevoel bij jongeren na scheiding.

Literatuurlijst

Allen, K., & Kern, M. L. (2017). *School belonging in adolescents: Theory, research and practice.* Springer Science + Business Media. https://doi.org/10/1007/978-981-10-5996-4

Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, *72*(3), 650–666. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x

Amato, P. R. (2014). The Consequences of Divorce for Adults and Children: An Update. *Drustvena istrazivanja*, *23*(1), 5–24. https://doi.org/10.5559/di.23.1.01

Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident Fathers and Children's Well-Being: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and the Family*, *61*(3), 557. https://doi.org/10.2307/353560

Amato, P. R., King, V., & Thorsen, M. L. (2016). Parent-Child Relationships in Stepfather Families and Adolescent Adjustment: A Latent Class Analysis. *Journal of Marriage and Family*, *78*(2), 482–497. https://doi.org/10.1111/jomf.12267

Bastaits, K., Ponnet, K., & Mortelmans, D. (2012). Parenting of Divorced Fathers and the Association with Children's Self-Esteem. *Journal of Youth and Adolescence*, *41*(12), 1643–1656. https://doi.org/10.1007/s10964-012-9783-6

Baude, A., Pearson, J., & Drapeau, S. (2016). Child Adjustment in Joint Physical Custody Versus Sole Custody: A Meta-Analytic Review. *Journal of Divorce & Remarriage*, *57*(5), 338–360. https://doi.org/10.1080/10502556.2016.1185203

Baumeister, R. F., Brewer, L. E., Tice, D. M., & Twenge, J. M. (2007). Thwarting the Need to Belong: Understanding the Interpersonal and Inner Effects of Social Exclusion. *Social and Personality Psychology Compass*, *1*(1), 506–520. https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00020.x

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, *117*(3), 497–529. https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497

Bretherton, I., Gullón-Rivera, N. L., Page, T. F., Oettel, B. J., Corey, J. M., & Golby, B. J. (2013). Children's attachment-related self-worth: a multi-method investigation of postdivorce preschoolers' relationships with their mothers and peers. *Attachment & Human Development*, *15*(1), 25–49. https://doi.org/10.1080/14616734.2012.744733

Bronte-Tinkew, J., Scott, M. E., & Lilja, E. (2010). Single Custodial Fathers' Involvement and Parenting: Implications for Outcomes in Emerging Adulthood. *Journal of Marriage and Family*, *72*(5), 1107–1127. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00753.x

Cartwright, C. (2005). Stepfamily Living and Parent-Child Relationships: An Exploratory Investigation. *Journal of Family Studies*, *11*(2), 267–283. https://doi.org/10.5172/jfs.327.11.2.267

Cassano, M., Adrian, M., Veits, G., & Zeman, J. (2006). The Inclusion of Fathers in the Empirical Investigation of Child Psychopathology: An Update. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *35*(4), 583–589. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3504_10

Cavanagh, S. E. (2008). Family Structure History and Adolescent Adjustment. *Journal of Family Issues*, *29*(7), 944–980. https://doi.org/10.1177/0192513x07311232

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, 2 oktober). *Ruim een half miljoen minderjarigen in complexe gezinsverbanden*. https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/ruim-een-half-miljoen-minderjarigen-in-complexe-gezinsverbanden

Davis, K. (2012). Friendship 2.0: Adolescents' experiences of belonging and self-disclosure online. *Journal of Adolescence*, *35*(6), 1527–1536. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.013

De Potter, V. (2008). Het kind in een nieuw samengesteld gezin. Brussel: Koning Boudewijnstichting.

Diaz-Loving, R. (2006). Mexico. In J. Georgas, J. W. Berry, F. J. R. van de Vijver, C¸ . Kagit¸ibas¸i, & Y. H. Poortinga (Eds.), Families across cultures: A 30-nation psychological study (pp. 394–401). New York: Cambridge University Press.

Dunn, J. (2004). Annotation: Children's relationships with their nonresident fathers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*(4), 659–671. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00261.x

Dunn, J., Cheng, H., O'Connor, T. G., & Bridges, L. (2004). Children's perspectives on their relationships with their nonresident fathers: Influences, outcomes and implications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*(3), 553-566. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00245.x

Gardner, F., & Scott, S. (2015). Parenting programs. In A. Thapar, D.S. Pine, J.F. Leckman, S. Scott, M.J. Snowling & E. Taylor (Eds.), *Rutter's child and adolescent psychiatry.* Chichester, UK: John Wiley and Sons. https://doi.org/10.1002/9781118381953

Gatins, D., Kinlaw, C. R., & Dunlap, L. L. (2014). Impact of Postdivorce Sibling Structure on Adolescent Adjustment to Divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, *55*(3), 239–251. https://doi.org/10.1080/10502556.2014.898551

Harold, G. T., Elam, K. K., Lewis, G., Rice, F., & Thapar, A. (2012). Interparental conflict, parent psychopathology, hostile parenting, and child antisocial behavior: Examining the role of maternal versus paternal influences using a novel genetically sensitive

research design. *Development and Psychopathology*, *24*(4), 1283–1295. https://doi.org/10.1017/s0954579412000703

Harold, G. T., & Sellers, R. (2018). Annual Research Review: Interparental conflict and youth psychopathology: an evidence review and practice focused update. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *59*(4), 374–402. https://doi.org/10.1111/jcpp.12893

Harper, S., & Fine, M. (2006). The Effects of Involved Nonresidential Fathers' Distress, Parenting Behaviors, Inter-Parental Conflict, and the Quality of Father-Child Relationships on Children's Well-Being. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, *4*(3), 286–311. https://doi.org/10.3149/fth.0403.286

Johnsen, I. O., Litland, A. S., & Hallström, I. K. (2018). Living in Two Worlds – Children's Experiences After Their Parents' Divorce – A Qualitative Study. *Journal of Pediatric Nursing*, *43*, e44–e51. https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.09.003

Jose, P. E., Ryan, N., & Pryor, J. (2012). Does Social Connectedness Promote a Greater Sense of Well-Being in Adolescence Over Time? *Journal of Research on Adolescence*, *22*(2), 235–251. https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2012.00783.x

Kalmijn, M., Ivanova, K., Van Gaalen, R., De Leeuw, S. G., Van Houdt, K., Van Spijker, F., & Hornstra, M. (2018). A Multi-Actor Study of Adult Children and Their Parents in Complex Families: Design and Content of the OKiN Survey. *European Sociological Review*, *34*(4), 452–470. https://doi.org/10.1093/esr/jcy016

King, V. (2006). The Antecedents and Consequences of Adolescents' Relationships With Stepfathers and Nonresident Fathers. *Journal of Marriage and Family*, *68*(4), 910–928. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00304.x

King, V., & Boyd, L. M. (2016). Factors Associated With Perceptions of Family Belonging Among Adolescents. *Journal of Marriage and Family*, *78*(4), 1114–1130. https://doi.org/10.1111/jomf.12322

King, V., Boyd, L. M., & Pragg, B. (2018). Parent–Adolescent Closeness, Family Belonging, and Adolescent Well-Being Across Family Structures. *Journal of Family Issues*, *39*(7), 2007–2036. https://doi.org/10.1177/0192513x17739048

King, V., Boyd, L. M., & Thorsen, M. L. (2015). Adolescents' Perceptions of Family Belonging in Stepfamilies. *Journal of Marriage and Family*, *77*(3), 761–774. https://doi.org/10.1111/jomf.12181

King, V., & Sobolewski, J. M. (2006). Nonresident Fathers' Contributions to Adolescent Well-Being. *Journal of Marriage and Family*, *68*(3), 537–557. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00274.x

King, V., Thorsen, M. L., & Amato, P. R. (2014). Factors associated with positive relationships between stepfathers and adolescent stepchildren. *Social Science Research*, *47*, 16–29. https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2014.03.010

Kruk, E. (1992). Psychological and structural factors contributing to the disengagement of noncustodial fathers after divorce. *Family Court Review*, *30*(1), 81-101.

Leake, V. S. (2007). Personal, Familial, and Systemic Factors Associated with Family Belonging for Stepfamily Adolescents. *Journal of Divorce & Remarriage*, *47*(1–2), 135–155. https://doi.org/10.1300/j087v47n01_08

McGraw, K., Moore, S., Fuller, A., & Bates, G. (2008). Family, peer and school connectedness in final year secondary school students. *Australian Psychologist*, *43*(1), 27–37. https://doi.org/10.1080/00050060701668637

Mellor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y., & Cummins, R. (2008). Need for belonging, relationship satisfaction, loneliness, and life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, *45*(3), 213–218. https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.03.020

Osborne, C., & McLanahan, S. (2007). Partnership Instability and Child Well-Being. *Journal of Marriage and Family*, *69*(4), 1065–1083. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00431.x

Poortman, A. R., & van Gaalen, R. (2017). Shared residence after separation: A review and new findings from the Netherlands. *Family Court Review*, *55*(4), 531-544. https://doi.org/10.1111/fcre.12302

Pylyser, C., Loncke, J., Loeys, T., De Mol, J., & Buysse, A. (2020). Perceived mattering in stepfamilies: A social relations model analysis. *Personal Relationships*, *27*(2), 366–384. https://doi.org/10.1111/pere.12318

Quinn, S., & Oldmeadow, J. A. (2012). Is theigeneration a 'we' generation? Social networking use among 9- to 13-year-olds and belonging. *British Journal of Developmental Psychology*, *31*(1), 136–142. https://doi.org/10.1111/bjdp.12007

Riggio, H. R. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships*, *11*(1), 99–114. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00073.x

Riggio, H. R., & Valenzuela, A. M. (2011). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, and social support among Latino-American young adults. *Personal Relationships*, *18*(3), 392–409. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2010.01305.x

Sanner, C., Russell, L. T., Coleman, M., & Ganong, L. (2018). Half-Sibling and Stepsibling Relationships: A Systematic Integrative Review. *Journal of Family Theory & Review*, *10*(4), 765–784. https://doi.org/10.1111/jftr.12291

Schmeeckle, M., Giarrusso, R., Feng, D., & Bengtson, V. L. (2006). What Makes Someone Family? Adult Children's Perceptions of Current and Former Stepparents. *Journal of*

Marriage and Family, *68*(3), 595–610. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00277.x

Schum, L., & Stolberg, A. L. (2007). Standardization of the co-parenting behavior questionnaire. *Journal of Divorce & Remarriage, 47,* 103–132. https://doi.org/10.1300/J087v47n03_06

Sodermans, A. K., Vanassche, S., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2012). Measuring Postdivorce Living Arrangements. *Journal of Family Issues*, *35*(1), 125–145. https://doi.org/10.1177/0192513x12464947

Stafford, M., Kuh, D. L., Gale, C. R., Mishra, G., & Richards, M. (2016). Parent–child relationships and offspring's positive mental wellbeing from adolescence to early older age. *The journal of positive psychology*, *11*(3), 326-337. https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1081971

Stoll, B. M., Arnaut, G. L., Fromme, D. K., & Felker-Thayer, J. A. (2006). Adolescents in Stepfamilies. *Journal of Divorce & Remarriage*, *44*(1–2), 177–189. https://doi.org/10.1300/j087v44n01_10

Thuen, F., Meland, E., & Breidablikk, H. J. (2021). The Effects of Communication Quality and Lack of Contact with Fathers on Subjective Health Complaints and Life Satisfaction among Parental Divorced Youth. *Journal of Divorce & Remarriage*, 1–18. https://doi.org/10.1080/10502556.2021.1871835

Van der Valk, I. E., Van den Berg, G., Van der Veldt, M., Anthonijsz, I., & Spruijt, E. (2020). *Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2020/11/Richtlijn-Scheiding-en-problemen-jeugdigen-Onderbouwing.pdf

Van Dijk, R., Van der Valk, I. E., Deković, M., & Branje, S. (2020). A meta-analysis on interparental conflict, parenting, and child adjustment in divorced families: Examining mediation using meta-analytic structural equation models. *Clinical Psychology Review*, *79*, 101861. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101861

Vanassche, S., Sodermans, A. K., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2013). Commuting between two parental households: the association between joint physical custody and adolescent wellbeing following divorce. *Journal of Family Studies*, 2417–2461. https://doi.org/10.5172/jfs.2013.2417

Videon, T. M. (2005). Parent-Child Relations and Children's Psychological Well-Being. *Journal of Family Issues*, *26*(1), 55–78. https://doi.org/10.1177/0192513x04270262

Wallerstein, J., Lewis, J., & Packer Rosenthal, S. (2013). Mothers and their children after divorce: Report from a 25-year longitudinal study. *Psychoanalytic Psychology*, *30*(2), 167. https://doi.org/10.1037/a0032511

Weijers, D., Van Steensel, F. J. A., & Bögels, S. M. (2018). Associations between psychopathology in mothers, fathers and their children: a structural modeling approach. *Journal of child and family studies*, *27*(6), 1992-2003. https://doi.org/10.1007/s10826-018-1024-5

Witherspoon, D., Schotland, M., Way, N., & Hughes, D. (2009). Connecting the Dots: How Connectedness to Multiple Contexts Influences the Psychological and Academic Adjustment of Urban Youth. *Applied Developmental Science*, *13*(4), 199–216. https://doi.org/10.1080/10888690903288755